

ІНВЕСТИЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОДОЛАННЯ КРИЗОВИХ ЯВИЩ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТА ПРАКТИЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ

У статті розглянуто теоретичні аспекти інвестиційної діяльності, джерела інвестиційних надходжень і механізм їх формування. Проаналізовано основні світові погляди на інвестиційну діяльність, виявлено їх переваги та недоліки. Зроблено висновки щодо основних факторів, які забезпечують залучення як вітчизняних, так і іноземних інвестицій, а також щодо заходів, що забезпечують підвищення ефективності інвестиційної політики.

The theoretical aspects of investment, sources of revenue of investment and mechanism of its formation are analyzed in the article. Basic worldviews on the investment, advantages and disadvantages are characterized. The conclusions of the main factors that ensure the involvement of both domestic and foreign investment, and measures which guarantee the efficiency of investment policy were made.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку України вимагає різкого посилення інвестиційного процесу, який є вирішальною ланкою всієї економічної політики держави, оскільки лише на його основі можна реально подолати загальноекономічну кризу й здійснити структурну перебудову економіки.

Особливої значимості інвестиційні процеси здобувають на макроекономічному рівні, де держава повинна регулювати створення в країні сприятливого інвестиційного клімату, формування й розвиток фондового ринку, сприяти напрямку інвестицій у пріоритетні проведення та ін. Тому дослідження теоретичних і практичних проблем державного регулювання активізації в Україні процесів розвитку інвестиційної діяльності є нині проблемою стратегічного характеру.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Процесам системного інвестування присвячували свої дослідження відомі вітчизняні вчені-економісти: Б. Кваснюк, Я. Жалило, М. Герасимчук, Б. Губський, В. Геєць. Вказану проблематику опрацьовано також і закордонними дослідниками, серед яких слід виокремити Дж. М. Кейнса, К. Р. Макконела, С. Л. Брю та інших. Проте, на погляд автора, питання розвитку інвестиційних процесів постають актуальними й досі і потребують детального вивчення.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Основні теорії та моделі, у яких інвестиції відіграють одну з головних ролей, відомі в економічній літературі як теорія споживання й заощадження Кейнса, монетарна теорія Фрідмана, модель Фішера, модель Харрода-Домара, виробнича модель Кобба-Дугласа, модель Солоу, модель раціональних очікувань Лукаса, модель адаптивних очікувань, моделі циклів ділової активності Мітчела й Бернса, Кондратьєва, Слуцького, модель реального циклу Лонга, рівноважна модель ділового циклу Лукаса тощо. На думку автора, всі ці погляди багатоаспектні та потребують детального опрацювання та системного підходу.

Постановка завдання. Мета статті – проаналізувати основні світові підходи класиків економічної думки щодо залучення інвестиційних ресурсів та зробити якісні висновки щодо використання системи заходів задля реалізації ефективного механізму інвестування у розвиток суспільного виробництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Так, кейнсіанці переконані, що капіталізм, і особливо система вільного ринку, страждає вродженими пороками. Вони стверджують, що капіталізм позбавлений механізму, який забезпечує економічну

стабільність [1, с.70–76; 2, с.4–15]. Крім того, існує невідповідність між планованими інвестиціями та заощадженнями, а це викликає коливання ділової активності, що виражається в періодичній інфляції та безробітті. Багато ринків не є конкурентними, що веде до негнучкості в плані зниження цін і ставок заробітної плати. Отже, коливання сукупних видатків впливають, передусім на рівень виробництва і зайнятості, а не на ціни.

Тому згідно із точкою зору кейнсіанців держава може і повинна відіграти певну активну роль у стабілізації економіки, а дискретна і фіскально-грошова політика необхідна для пом'якшення різких економічних підйомів і спадів, що завжди супроводжують розвиток капіталістичної економіки. За останні два десятиліття років альтернативними макроекономічними концепціями – монетаризмом і теорією раціональних очікувань – кейнсіанській теорії був кинутий виклик. Монетаристи стверджують, що зміна маси грошей впливає на сукупний попит [3, с.10–15]. Саме це і є головною причиною нестабільності рівня цін і сукупного виробництва. Вони ставлять запитання: що буде, якщо маса грошей, яка перебуває у людей, зросте або навпаки скоротиться? Чи збільшать люди свої заощадження в першому випадку? Чи скоротять їх у другому? Наскільки це швидко відбудеться і яке значення все це має?

Кейнсіанці та монетаристи погоджуються, що підвищення реальних доходів і зайнятості залежать від відповідного росту інвестицій. На рис. 1 у схематичному вигляді проілюстровано підходи обох сторін.

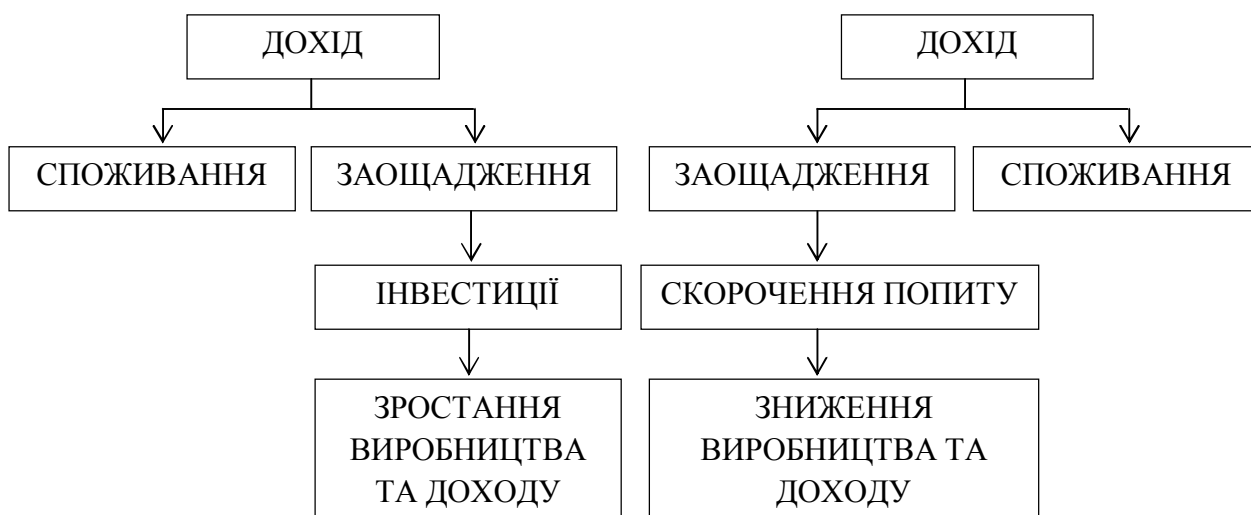

Рис. 1. Альтернативні підходи до макроекономічної теорії

Монетаристи наполягають на тому, що підвищити інвестиційні видатки можна лише збільшуючи стимули до заощаджень. Навпаки, Кейнс стверджував, що якби вдавалося підтримувати рівень інвестицій, то заощадження утворювалися б самі собою. Тому політика стимулювання заощаджень не тільки безперспективна, але й шкідлива. Вихід із становища Кейнс бачив у підтримці попиту, який спонукав би інвесторів купувати нове виробниче обладнання. Хронічне падіння попиту, породжуване постійними стараннями зберегти більше, ніж інвестори прагнуть витратити, може привести до того, що загальна можливість інвестувати дійсно знизиться [4, с.3–15; 5, с.128]. З погляду кейнсіанців, зниження сукупного попиту, що дозволяє підтримувати високий рівень виробництва та зайнятості, а також заощадження, що скорочують цей попит, неодмінно призведуть до сповільнення економічного зростання [6, с.402].

Сутність монетаристського підходу полягає в тому, що ринки достатньо конкурентні та система конкуренції забезпечує високий ступінь макроекономічної стабільності. Коріння монетаризму сягають класичної економічної теорії. Відповідно до неї ринкова конкуренція забезпечує гнучкість цін і ставок заробітної плати і приводить до того, що коливання

сукупних видатків впливають на ціни продукції та ресурсів, а не на рівень виробництва і зайнятості [7, с.19–28].

Таким чином, ринкова система, якщо вона не зазнає державного втручання у функціонування економіки, забезпечує її стабільність. З погляду монетаристів, проблема полягає в тому, що закон про мінімальну ставку заробітної плати, законодавча діяльність у інтересах профспілок, підтримка цін на сільськогосподарську продукцію, законодавство про монополії в інтересах бізнесу та інші заходи держави заохочують і підсилюють дестабілізацію в системі цін і заробітної плати.

Система вільного ринку здатна забезпечити значну макроекономічну стабільність. Але державне втручання, всупереч позитивним намірам, породжує дестабілізацію. Крім того, монетаристи вважають, що держава спробами стабілізувати економіку за допомогою дискретної фіскальної та кредитно-грошової політики напроти підсилює її циклічні коливання. Тому вони є твердими прихильниками політики державного невтручання або вільного ринку. Державне управління вважається бюрократичним, неефективним, шкідливим для індивідуальної ініціативи. Бюрократизм обумовлює політичні помилки, що дестабілізують економіку. Крім того, централізоване управління неминуче пригнічує волю людини. Державний сектор в економіці повинен бути якнайменшим.

Таким чином, погляди кейнсіанців і монетаристів на приватний і державний сектор протилежні. З погляду кейнсіанців, нестабільність приватних інвестицій обумовлює дестабілізацію економіки й держава відіграє позитивну роль, застосовуючи відповідні стабілізаційні кошти. З погляду монетаристів, держава впливає на економіку, послаблюючи здатність ринкової системи забезпечувати значну стабільність. Вона реалізує фіскальні та кредитно-грошові заходи, які, хоч і мають позитивну мету, обумовлюють виникнення дестабілізаційних процесів під час здійснення стабілізаційних державних перетворень. На думку монетаристів, кредитно-грошова політика визначає рівень економічної активності набагато більше, ніж вважають кейнсіанці, і в інвестиціях бачать єдиний важливий фактор, що визначає рівень виробництва, зайнятості та цін [8, с.435].

Для виходу країни із кризи можуть бути використані основні положення як монетаристської, так і кейнсіанської економічних теорій.

Економісти України дотримуються думки, що інструменти монетаризму можуть забезпечити стабільність ринкової системи, підвищити її еластичність, збільшити обсяг виробництва за рахунок ефективно спрямованих інвестицій. Тому основна роль у стабілізації економіки України приділяється реалізації положень теорії монетаризму та кейнсіанців неокласичного синтезу, який здійснюється за такими напрямками: монетаристська політика, валютно-кредитні операції, політика валютного регулювання, роль міжнародних фінансових інститутів в економічних реформах.

Висновки і перспективи подальших розробок. Отже, у науковій літературі досліджуються проблеми інвестицій. У ряді праць розкриваються важливі закономірності макроекономічних процесів у сучасній економіці України, у тому числі інвестиційних.

Таким чином, на сьогодні досить актуально було б досліджувати період стимулювання поживлення, що створило б фундаментальні передумови припливу іноземних інвестицій. Потрібно вивчати можливості максимальної мобілізації внутрішніх національних ресурсів [9, с.11; 10, с.15].

Основними умовами та факторами, що забезпечують залучення як вітчизняних, так і іноземних інвестицій, є:

- інвестиційна активність населення;
- рівень розвитку продуктивних сил;
- напрямки політики та дії адміністрації регіональних структур;
- вільні економічні зони;
- розвиток інвестиційної сфери;
- стан монетарної політики;
- статус іноземного інвестора в Україні;

- інвестиційний ринок, його структура і розвиток;
- правове поле.

Підвищення ефективності інвестиційної політики можливо при реалізації таких принципів:

- послідовної децентралізації інвестиційного процесу;
- підвищенні ролі не інфляційних джерел накопичення (внутрішніх джерел накопичення підприємств і заощаджень населення);
- значному розширенні практики спільного (пайового) державно-комерційного фінансування інвестиційних проектів;
- перенесенні центру ваги з безповоротного бюджетного фінансування на кредитування на поворотній основі;
- розміщенні централізованих капітальних вкладень і державному фінансуванні інвестиційних проектів виробничого призначення винятково на конкурсній основі із здійсненням експертизи проектів;
- використанні частини централізованих (кредитних) інвестиційних коштів на реалізацію особливо ефективних інвестиційних проектів і об'єктів малого бізнесу незалежно від їхньої галузевої приналежності та форм власності для прискорення структурно-технологічної перебудови виробництва;
- стимулюванні залучення інвестицій;
- підтримці найбільш перспективних досліджень і розробок.

Список використаної літератури

1. Волынский Г. Финансово-валютный кризис в странах Юго-Восточной Азии и его воздействие на экономику России и Украины / Г. Волынский // Экономика Украины. – 1998. – № 10. – С. 70–76.
2. Геец В. Еще раз о составляющих экономического подъема в Украине / В. Геец // Экономика Украины. – 1998. – № 12. – С. 4–15.
3. Геець В. Питання теорії і практики макроекономічної стабілізації в аспекті переходу від економічної кризи до зростання / В. Геець // Вісник Національного Банку України. – 1997. – № 7. – С. 10–15.
4. Герасимчук Н. Экономические и институциональные условия инвестиционной деятельности / Н. Герасимчук // Экономика Украины. – 1994. – № 12. – С. 3–12.
5. Губський Б. В. Інвестиційні процеси в глобальному середовищі / Б. В. Губський. – К.: Наукова думка, 1998. – 423 с.
6. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процентов и денег / Дж. М. Кейнс. – М.: Антология экономической классики, 1993. – 458 с.
7. Кваснюк Б. Монетарна політика в Україні та її вплив на інвестиційну активність / Б. Кваснюк // Банківська справа. – 1996. – № 5. – С. 19–28.
8. Макконел К. Р. Экономикс: принципы, проблемы и политика / К. Р. Макконел, С. Л. Брю; [пер. с англ.]; [11-го изд.]. – К.: Хагар-Демос, 1993. – 785 с.
9. Фінансова криза в Україні і політика економічного зростання: мат. II засід. «круглого столу» Безпека економічних трансформацій. – К., 1998. – С. 11.
10. Жалило Я. А. Экономическая стратегия государства в нестабильных экономических системах / Я. А. Жалило. – К.: НИСД, 1998. – С. 15.

Прийнято до друку 25.04.2012